

PRIMERES MANIFESTACIONS ARTÍSTIQUES
Primitivisme, magicisme, sacralitat, i les seves
vinculacions amb l'art contemporani

ART I HISTÒRIA

MARIA MORENO CANO

maria.moreno@ub.edu

Departament d'Història de l'Art

NOTES PRELIMINARS

Investigació finançada pel Ministeri d'Educació, Cultura i Esport del Govern espanyol per a la Formació de Professorat Universitari.

PRIMITIU

- PRIMITIU (s. XIX) → societats i cultures europees contemporànies vs societats i cultures considerades menys civilitzades (països colonitzats)
  - Obres d'art italianes i flamenques dels ss. XIV-XV
  - Societats més a prop de la naturalesa (s. XIX) → Antic Egipte, Pèrsia, Índia, Java, Perú i Japó
  - Art tribal d'Àfrica, Oceania i Amèrica

Mirada europea pròpia de l'època colonial (eurocentrisme) → bàrbars

Alteritat (implica relació de poder)

PRIMITIVISME

- **PRIMITIVISME** → interès d'Occident per la reconstrucció de les societats qualificades com a primitives / exòtiques i els seus objectes — Interpretacions d'allò primitiu

Peces d'expedicions colonials + Comerç d'art

- Argenteuil (1905) → Vlaminck, Derain, Matisse, Picasso
- Museu Etnològic de Dresden → Die Brücke
- Museu Etnogràfic de Trocadéro → cubistes

Il·lustraven vides i costums diferents a les europees

✘ Significat de les peces

- Experimentació formal
  - Atac a la tradició clàssic-renaixentista
- } Repensar els grans principis de l'art

PRIMITIVISME

- VALORS ASSIGNATS A ALLÒ PRIMITIU

- Decorativisme
- Expressió
- Puresa innata
- Qualitat de vida

Indicadors d'allò modern o de les qualitats avantguardistes

GAUGUIN

- **ETAPA BRETONA (PONT-AVEN, 1886-1891)**

- Bretanya salvatge vs París urbana
- Camperol rural incorrupte
  - Pràctica de l'escapada → agrupacions d'artistes
  - Hostilitat cap a la cultura urbana industrial
  - Antimodernitat
  - Cultura vs Civilització

Estimo la Bretanya. Hi trobo el salvatge, el primitiu. Quan els meus esclops ressonen sobre aquesta terra de granit, escolto el so dur, esmorteït i enèrgic que estic buscant.

- *Cloisonné*

- **ETAPA TAHITIANA**

GAUGUIN

- ETAPA BRETONA (PONT-AVEN, 1886-1891)
  - ETAPA TAHITIANA
    - Primer viatge: 1891-1893 → *Noa Noa*
    - Segon viatge: 1895-1901
-
- Tahití → últim paradís primitiu de cultura sensual i exòtica
  - Fugida i evasió → expressió artística més bàsica i primitiva

GAUGUIN

- **ETAPA BRETONA (PONT-AVEN, 1886-1891)**
- **ETAPA TAHITIANA**
  - Colonització francesa
  - Primitiu = Dona nua o seminua
    - Verge i mare natural
    - Fecunditat i disponibilitat sexual
    - Naturalesa femenina vs Cultura masculina
  - Artista com a comunicador directe, salvatge innat
  - Primitivisme → mode d'expressió artística no sofisticat

FAUVISME: Matisse

- Salon d'Automne, 1905 → *fauves*
- Salon d'Automne, 1906 → retrospectiva Gauguin
- Contacte amb art primitiu
  - Col·leccionisme
  - Argenteuil, 1905 (Vlaminck)
  - Museus etnogràfics
  - Modelat, formes estilitzades i deformades
  - Decoratiu
  - Luxe
  - Pintura ingènua i naïf
  - Dona nua / Odalisca → Naturisme + Imatge menys eròtica i femenina

EXPRESSIONISME: Die Brücke

- PRIMITIVISME → progrés, autenticitat, modernitat
- Pont com a viatge des de l'entotsolament fins a la llibertat i superació
- Museu Etnològic de Dresden
- Característiques
  - Comunicació directa d'emocions o sentiments a partir d'una tècnica tosca
  - Decoratiu
  - Cos femení → naturalesa vs cultura + alliberament sexual + activitats antiburgeses

EXPRESSIONISME: Die Brücke

- NATURALES A VS CULTURA
  - Nus
  - Banyistes → dona nua – primitiu – naturalesa
- Vinculació amb naturisme i pràctiques nudistes
  - Dresden → medicina natural i revitalització corporal (nu)
  - Llibertat sexual
  - Expressió d'erotisme i sexualitat

BIBLIOGRAFIA RECOMANADA

- HARRISON, C.; FRASCINA, F.; PERRY, G.: *Primitivismo, cubismo y abstracción: los primeros años del siglo XX*. Madrid: Akal, 1998.
- OCAMPO, E.: «Primitivismo y Feminismo en el arte contemporáneo». *Arte, Individuo y Sociedad*. 2016, vol. 28, núm. 2, pp. 311-324.
- _____: *El fetiche en el museo: aproximación al arte primitivo*. Madrid: Alianza, 2011.
- _____: «La manera de los primitivos: trascender lo real». A MARCHÁN FIZ, S.. (coord.): *Real/Virtual en la estética y la teoría de las artes*. Barcelona: Paidós; Fundación Carolina, 2006, pp. 127-149.
- _____: «La civilización y lo salvaje». *Nueva revista de política, cultura y arte*. 2002, núm. 80, pp. 94-102.
- _____: «¿Arte primitivo?». *Atlántica. Revista de arte y pensamiento*. 1992, núm. 4, pp. 35-38.

UNIVERSITAT DE
BARCELONA